

Wstęp

Zastanawiając się nad formułą tegorocznego numeru „Paidii i Literatury”, trudno było nie wziąć pod uwagę „innych możliwości”, o których w tytule swej książki wspomina Julia Fiedorczyk (2019). Resztę dopisało samo życie, wymuszając na nas, tu znowu zacytujmy tytuł książki, „zajmowanie pozycji” (Czapliński red., 2017) wobec pandemii. Wydaje się więc, że rację ma Roma Sendyka, dołączając do alarmistycznych, ale i pełnych nadziei opinii również swoją, że współczesne zmiany cywilizacyjne i środowiskowe nakładają na humanistykę bardziej niż kiedykolwiek zadanie „pracy na rzecz” po to, aby uczynić życie znośniejszym (Sendyka, 2017, s. 84). Zaangażowanie w „pracę na rzecz” wymaga jednocześnie troski o wartości oraz idee, które są niezbędne, aby utrzymać nadrzędną pozycję pojęć wolności i praw wszystkich istot żywych, gwarantujących zarówno przeżycie (Haraway, 2014, s. 109), jak i sprawiedliwe życie. Humanistyka w takim ujęciu jawi się jako zadanie, w którego ramach dokonuje się w tym zakresie ciągła rekonstrukcja idei i wartości. Może być ono najpełniej realizowane w przestrzeni *forum* (Sendyka, 2017, s. 89), w której obowiązuje postawa czynna, obowiązująca do bycia widzianym, słyszonym, użytecznym (dzięki dostarczaniu dowodów) i, dodajmy, zatroskanym o status, jaki we współczesnym świecie zajmują Inny oraz sama idea równości. Można więc uznać, że nowa humanistyka to „publicznie ujawnione aktywne zaangażowanie na rzecz konkretnej, źródłowej idei, idei wywodzącej się z pierwotnej tradycji humanistyki: podstawowego prawa (ludzi i nie-ludzi) do przeżycia” (Sendyka, 2017, s. 89).

Dlatego też w nowym numerze „Paidii i Literatury” zapraszamy do namysłu nad zjawiskami związanymi z nową humanistyką oraz ich śladami w literaturze dla dzieci i młodzieży. Jesteśmy ciekawi, czy ważne dziś nowohumanistyczne poszukiwania prowadzone, jak pisze Ryszard Nycz, zgodnie z założeniami „poznania ucieleśnionego, spersonalizowanego (uczestniczącego), aktywnie działającego [...], wnikającego do wnętrza badanego środowiska problemowego oraz usytuowanego (zaangażowanego)” (Nycz, 2017, s. 11) znajdują przełożenie na problematykę podejmowaną przez współczesną literaturę dla dzieci i młodzie-

ży oraz czy zasadniczo wpływają na zmianę warty w zakresie metodologii badania tekstów wchodzących w ramy literatury adresowanej do niedorosłych czytelników.

Numer otwiera ważny oraz wielowątkowy tekst Krzysztofa Koca pt. *Edukacja polonistyczna w czasach populistycznej zarazy*, w którym autor przekonuje do konieczności kształcenia w najmłodszych umiejętności krytycznego myślenia. Znakomicie do tego rodzaju praktyk nadaje się literatura poświęcona problematyce „kryzysu” uchodźczego. Z kolei Alicja Fidowicz w artykule *Polska literatura dziecięca i młodzieżowa w odbiciu „crip theory”*. *Wybrane przykłady* podejmuje temat zastosowania *crip theory* do interpretacji polskiej literatury dziecięcej i młodzieżowej. O inności w kontekście płci oraz wychowania w odkrywczy sposób pisze Maria Balik w *Literacko-serialowych lekcjach feminizmu. Przypadek „Ani z Zielonego Wzgórza”*, łącząc tradycję kanoniczej lektury Lucy Maund Montgomery z brawurową interpretacją współczesnego serialu inspirowanego kanadyjskim cyklem.

Tekst Alicji Baluch *Ludzie i przedmioty. Literatura dla dzieci jako szkoła estetycznej wrażliwości*, w którym badaczka przekonuje o niezwyklej roli przedmiotu w spotkaniu najmłodszych z pięknem, otwiera przestrzeń dyskusji na temat relacji ludzi i nie-ludzi. Znakomicie sprawdzają się w niej metodologie związane z badaniami postpamięciowymi oraz widmontologią zaprezentowane w nieoczywistej i dlatego porywającej interpretacji, zaproponowanej przez Agnieszkę Kwiatkowską w artykule pt. *Korzenie pamięci. O „Mirabelce” Cezarego Harasimowicza*. Z kolei Ewa Ogłóza w tekście *„Len” Hansa Christiana Andersena — opowieść fantastyczna o roślinie?* namawia do mikrologicznej analizy znanej baśni, analizy, której procedury pozwolą rozchwiać antropocentryczne definiowanie świata, ustępując miejsca Innemu. Podobne założenie, dodatkowo jednak inspirowane *animal studies*, przyjęła Tatiana Szulik-Opala, proponując w artykule *Portrety ludzi i zwierząt w powieści detektywistycznej Marty Matyszczyk „Tajemnicza śmierć Marianny Biel”*, aby w lekturę śląskiego kryminału włączyć zwierzęcą perspektywę.

Z Brazylii swój akces do „Paidii i Literatury” zgłosił Valter do Carmo Moreira, znawca, jak również entuzjasta komiksu oraz *picture book*. Autor w tekście *Podmiotowość i „przemieszczenie” w komiksie Lucy Knisley* podjął refleksję nad troską jako wartością nakłaniającą do pracy nad relacjami z Innym.

Teksty Krystyny Zabawy *Od zabawy lalkami do zabawy słowami — tomiki wierszy dla dzieci Pawła Beręsewicza, Oliwii Brzeźniak-Pałgan Twarze dzieciństwa w twórczości Pawła Beręsewicza* oraz Grażyny Lewandowicz-Nosal *Początek i koniec według Pawła Beręsewicza* są echem seminarium naukowego poświęconego temu popularnemu twórcy dla dzieci i młodzieży, które odbyło się 3 października 2019 roku w Oświęcimiu. Wydarzenie (zrelacjonowane w sprawozdaniu zamykającym ten numer) towarzyszyło obchodom wręczania 26. Ogólnopolskiej Nagrody Literackiej im. Kornela Makuszyńskiego. Jesteśmy przekonane, że

wymienione teksty będą stanowiły dobrą okazję nie tylko do ponownej lektury książek Pawła Beręsewicza, ale przede wszystkim do włączenia ich w nieoczywiste konteksty interpretacyjne zaproponowane przez badaczki.

Dział *Varia* zamykają trzy dopełniające się tematycznie artykuły. W pierwszym zatytułowanym *Kira jako (nie)obcy. O protagoniście mangi „Death Note” Takeshi Obaty i Tsugumi Ohby* Jarosław Dobrzycki podejmuje analizę obcości głównego bohatera mangi. Autorki dwóch kolejnych rozpoznają zmierną się z tematem jej osławiania. Agnieszka Miernik w tekście *Baśń w biblioterapii integralnej* widzi podobieństwo psychologii Jungowskiej do procesu biblioterapeutycznego, a Agata Kiwacka i Joanna Letkiewicz-Zamora w artykule *„Otwieramy uczniom oczy”*. *Innowacyjne działania dydaktyczne* prezentują praktyczne rozwiązania przeciwdziałające kryzysowi obcości.

Zapraszamy do lektury.

Literatura

- Czapliński P., red., 2017, *Nowa humanistyka. Zajmowanie pozycji, negocjowanie autonomii*, Warszawa.
- Fiedorczuk J., 2019, *Inne możliwości. O poezji, ekologii i polityce. Rozmowy z amerykańskimi poetami*, Gdańsk.
- Haraway D., 2014, *Wiedza usytuowana: problem z nauką w feminizmie a przywilej przyjęcia częściowej, niepełnej perspektywy*, Derra A., przeł., w: *Studia nad nauką i technologią. Wybór tekstów*, Bińczyk E., Derra A., red., Toruń.
- Nycz R., 2017, *Kultura jako czasownik. Sondowanie nowej humanistyki*, Warszawa.
- Sendyka R., 2017, *W imię zmarłych. Humanistyka forensycznej wrażliwości i publicznej prawdomówności*, „Teksty Drugie”, nr 1, s. 81–90.

Bernadeta Niesporek-Szamburska

 0000-0001-9935-6733

Karolina Starnawska

 0000-0002-8276-7058

Małgorzata Wójcik-Dudek

 0000-0001-9032-8875

Bernadeta Niesporek-Szamburska — profesor nauk humanistycznych, językoznawca, dydaktyk w Instytucie Językoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Za interesowania badawcze: językowy obraz świata dzieci i młodzieży, literatura dla dzieci i młodzieży, a także uczenie języka polskiego, również jpjo. Autorka książek: *Język wierszy dla dzieci (na materiale „Świerszczyka”)* (Katowice 1990); *Językowy obraz pór roku i tradycji kulturowych w twórczości dzieci* (Katowice 2004); *O dialogu kultur w edukacji*

polonistycznej (na poziomie szkoły podstawowej) (Kielce 2009, współautor: A. Kołodziej); *Stereotyp czarownicy i jego modyfikowanie. Na przykładzie tekstów dla dzieci i wypowiedzi dziecięcych* (Katowice 2013); współautorka podręcznika dla dzieci do nauczania języka polskiego jako obcego *Bawimy się w polski* (Katowice 2009, 2012, 2013, 2014, współautor: A. Achtelek) oraz współredaktorka wielu publikacji naukowych.

e-mail: bernadeta.niesporek-szamburska@us.edu.pl

Karolina Starnawska — doktor, pracuje w Instytucie Literaturoznawstwa na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego. Autorka książki *Portret dziewczynki, dziewczyny i kobiety w powieściach Marii Krüger*. Jej zainteresowania badawcze obejmują literaturę dla młodego odbiorcy, dydaktykę literatury i nowe media w dydaktyce. Prowadzi blog www.lekcjepolskiego.pl oraz profil na Instagramie @lekcje_polskiego.

e-mail: karolina.starnawska@us.edu.pl

Małgorzata Wójcik-Dudek — dr hab. prof. UŚ; pracownik Instytutu Literaturoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Zainteresowania badawcze: literatura dla dzieci i młodzieży oraz dydaktyka literatury. Autorka książek: *(Prze)Trwać w okolicach mitu. Funkcje mityzacji w poezji Tadeusza Nowaka, W(y)czytać Zagładę. Praktyki postpamięci w literaturze polskiej XXI wieku dla dzieci i młodzieży* oraz wielu artykułów naukowych; współredaktorka publikacji z zakresu literatury dla niedorosłych.

e-mail: malgorzata.wojcik-dudek@us.edu.pl